

## Vitaülés a földrajztanárképzés átalakításáról

Mint közismert, a köz- és felsőoktatás tervezett átalakításának egyik sarkalatos pontja a tanárképzés átalakítása, amelynek során a jelenleg érvényes, a bolognai rendszerbe bekényszerített „másfélszakos” tanárképzés helyett remélhetőleg visszaáll a kétszakos, osztatlan tanárképzés. A tanárképzés alapvetéseit a Köznevelési Törvény és a Felsőoktatási Törvény részeként az Országgyűlés jelenleg tárgyalja, a részletek pedig nyilván majd csak a minisztérium rendeleteiből derülnek ki, mégis célszerűnek tűnt, tűnik a változásoknak elébe menni. Ennek érdekében az MTA Földrajz Tudományos Bizottságai Oktatási Albizottsága és a Magyar Földrajzi Társaság Oktatás-módszertani Szakosztálya 2011. október 27-én közösen megrendezte *Fórum a földrajztanárképzés átalakításáról – Megfontolt előkészítés – sikeres változtatás!* című vitaülését. A vitaülésen 30 fő vett részt különböző felső- és közoktatási intézmények képviselőiben.

Megnyitójában *Horváth Gergely*, az Oktatási Albizottság elnöke ismertette a Fórum néhány alapvetését, miszerint ez egy műhely legyen, ahol mindenki kifejtethi minden javaslatát, ötletét, ahol kevésbé a jelenről, inkább a jövőről essék szó, ahol tartalmi, szervezeti és technikai kérdések egyaránt kerüljenek terítékre, ahol keressük azt, ami álláspontunkban közös, vagy legalábbis erősen többségi, és ha sikerül ilyet találni, akkor azt foglaljuk írásba, és juttassuk el minden lehetséges illetékes helyre. Kifejtette azon véleményét, ami szerint országosan „x%-ban” azonos tanterv kellene, meg kellene találni egy arányt a teljesen kötött központi utasításos és a jelenlegi vadliberális rendszer között. Kérdés, vajon meggyőzhető-e erről az egyetemek, intézetek vezetői, és persze hogy mennyi legyen az az „x”? A műhely napirendjét illetően javasolta az alapok, a Nemzeti alaptanterv (NAT) és a Képzési és kimeneti követelmények (KKK), továbbá a tanári kompetenciák kérdésköre, valamint a tanárképzés várható tantervei megvitatását.

Vitaindítójában *Makádi Mariann*, az Oktatás-módszertani Szakosztály elnöke a megjelent törvénytervezeteket elemezve azt vizsgálta, hogy mely jogosan felmerülő kérésekre adnak választ, és mely területeken vannak még nagy bizonytalanságok. Kifejtette, hogy a Köznevelési Törvény tervezete nem ad útmutatást számos alapvető kérdésre, így például lesz-e kerettanterv? Ha lesz, milyen típusú lesz? Mi lesz az érettségi sorsa? A Felsőoktatási Törvény hasonlóképpen nyitva hagy rengeteg kérdést, így például az új tanárképzés bevezetése esetén hogyan lesz átjárás a régi kredites, a mostani MA-s és a leendő új osztatlan képzés között? 4+1-es és 5+1-es képzésre ki képezhet? Melyik képzést indítják, indíthatják az egyetemek és a főiskolák? A különböző végzettségűek mely iskolatípusban és mely korosztályt taníthatnak? Lesz-e „kiegészítő” képzés a 4+1-ben végzetteknek? Ha igen, milyen terjedelemben, milyen tartalommal? És kinek lesz joga ilyen képzést indítani? Lesz-e a tanárképzésben központi tanterv, vagy az intézmények önállóan határoznak-e a tantárgyi struktúráról? Lesznek-e kötött szakpárok (erre volt interjúban utalás), vagy bármely szak párosítható lesz-e bármely szakkal? Ha a tanárképzésnek önálló tantárgyi szerkezete lesz (ami persze jó lenne), akkor mi kötelezi majd az intézményt a megnövekedett feladatok ellátására? Mit jelent a tervezetben szereplő „meghallgatás” a felvételin? Milyen realitása van annak, hogy az új rendszer 2012 szeptemberében induljon? (Józan ésszel nézve már elkéstem, nincs realitása.) Egy-két konkrét kérdést kiemelve rámutatott például a tantárgypedagógiával és oktatóival foglalkozó 34. § félreérthető, sőt többféleképpen érthető megfogalmazására, vagy a tervezett Tanárképzési Központokról szóló 98. § azon gyengeségére, hogy csak éppen az nem derül ki, mi a pontos feladatköre, és az sem, hogy hogyan kell illeszkednie az intézményi hierarchiába (holott ez egyes egyetemeken konzerválhatja a jelenlegi problémákat).

A másik vitaindítóban *Ütőné Visi Judit* a NAT terén várható változtatásokat elemezte. Kifejtette, hogy a nyolc fejlesztési feladat megmaradt. Tulajdonképpen az alapelvek, a célok is. A legfontosabb tartalmi csomópontok, amiben a földrajznak fontos szerepe van: a hon- és népismeret, európai és regionális tudat, környezeti nevelés, felkészülés a felnőtt létre. Fontos a reflektivitás a változó társadalmi igényekre. 6 fő tematikus egység van, amit tartalommal kell kitölteni, ezek: a tér és ábrázolása; az idő; a természeti környezet jelenségei; a társadalmi-gazdasági tér szerveződése és folyamatai; a földrajzi tér regionális szerveződése; globális kihívások. A jelenlegi NAT-tervezet – ami vitaanyag – ad tartalmi útmutatást, de nem köti meg senki kezét.

A vitában – a teljesség igénye nélkül – az alábbi fontosabb vélemények hangzottak el.

*Weiszbürg Tamás* (ELTE): a földtudomány (földtan, meteorológia, geofizika), valamint a környezettan tárgyi elemei és szemlélete jelenjenek meg hangsúlyosabban a tanárok felkészítésében.

*Horváth Gergely* (ELTE): a földtudomány oktatóinak jobban kellene figyelniük arra, hogy mi milyen mélységben és milyen felfogásban szükséges az ő szakterületükből a tanároknak.

*Császár Zsuzsa* (PTE): a közoktatás meghatározza a tanárképzést; a NAT struktúrája, tartalma, a közoktatásban a földrajznak juttatott óraszám alapján kell döntenie a tanárképzés tantárgyi felépítéséről. Új KKK-t kell készíteni. Munkabizottság üljön össze és tegyen javaslatot arra, mi legyen a képzésben közös. Problémaelemző felfogásra van szükség.

*Mika János* (EKF): a Föld súlyos problémáinak (köztük fenntarthatóság, éghajlatváltozás, népegyenlőtlenítés) tárgyalása minden korosztályban jelenjen meg.

*Farsang Andrea* (SZTE): úgy tűnik, az eddig ismert tervezetek a szakmódszertant inkább erősítik, és a MRK X. 24-i állásfoglalása is hangsúlyozza, hogy a szakmódszertanosoknak a szakterületek kebelében kell maradni. Problémás, kidolgozatlan viszont a 4+1 és 5+1 viszonya, amelynek terén a kimenetet is el kell különíteni, és eldönteni, mit jelenítsen meg a 60 kredit különbség. A Tanárképzési Központoknak adminisztratív szerepet kell betölteniük, főleg a tanítási gyakorlatra kell koncentrálniuk. Szegeden e téren nem rossz a helyzet.

*Teperics Károly* (DE): Debrecenben „virtuális” a Központ, valóban az adminisztratív ügyekre és a gyakorlati képzésre irányul a tevékenysége. Viszont nagy kérdés, mi lesz a szakdolgozatokkal, és a záróvizsgáztatás visszakerül-e a szakterülethez?

*Lakotár Katalin* (NYME): ha mesterdiplomát adnak, akkor kelljen szakmai szakdolgozatot írni; a kérdés inkább az, hogy egyet vagy szaktárgyanként egyet? Ki akkreditálja a tanárszakokat? Központilag megszabott szakpárosítás és mindkét tárgyból emelt szintű érettségi megkövetelése nem biztos, hogy szerencsés, mint ahogy központi tanterv sem. Fontosabb, hogy jól meghatározott, alapos kimenetszabályozás létezzen. A tantervekben pedig jelenjen meg az egyes oktatási intézmények sajátossága, „többlete”. A szakmódszertanos kötelező óraszámának megszabása képtelenség.

*Ütőné Visi Judit* (EKF): a NAT-ban nem kevés a környezeti tartalom, az más kérdés, hogy magában a tanításban ez mennyiben jelenik meg. A KKK alapvető fontosságú, a kimeneti szabályozás pedig EU-s követelmény. A tantervet stb. illetően legyen egy bizonyos mértékű központi követelmény, de a helyi speciális adottságok is jelenhessenek meg.

*Makádi Mariann* (ELTE): NAT + KKK → tanterv a sorrend! Egy „tantervi magban” kell gondolkodni, és ezekben a közös „magokban” kellene megegyezni.

*Weiszbürg Tamás* (ELTE): nincs már hová hátrálni! Ki kell világosan nyilvánítani, mi az, amit a földrajztanítás fel akar vállalni, és mi az, amit nem.

*Vaskor Gabriella* (Kempelen Farkas Gimnázium): kimaradt az életpályamodell kiépítése szempontjából a tantárgyhoz kötődő mestertanári, vezetőtanári, mentortanári, kutatótanári, szaktanácsadói és szakértői kompetenciák kiemelése. Továbbá a földrajz tantárgy rangját az adná meg, ha kötelező érettségi tárgy lenne. Probléma a bolognai képzésből kikerült tanárok munkahelyi elhelyezkedése is, kiegészítő képzésükkel foglalkozni kell. Jobb lenne az egységes 4



éves alapképzés a felsőoktatásban, ehhez kellene az egységes képzési követelményrendszer, ami közoktatás érettségi követelményrendszerét is figyelembe veszi. Az 5. évben az egyetemek egyedi arculatukat bemutató alternatív diszciplinákat oktassanak.

A vitát követően a résztvevők kisebb csoportokba rendeződve megvitatták a jelenleg érvényes KKK (képzési és kimeneti követelmények) szövegét, és azokat hat témakörre osztva csoportonként javaslatot tettek a KKK szövegszerű átdolgozására (ezek véglegesítése folyamatban van). A délután folyamán megtisztelte a vitaülést jelenlétével *Vancsó Ödön*, a NEFMI főosztályvezetője, a tanárképzés átalakításának felelőse a minisztériumban, aki válaszolt számos kérdésre, és kérte, hogy a felmerült problémákat írásban is juttassuk el hozzá.

Végül az idő előrehaladta miatt az ülés két napirendi pontja (a tanári kompetenciák és a 4+1-es, illetve 5+1 képzés lehetséges tanterveinek megvitatása) a szervezők javaslatára elmaradt. Az elnök javaslatára a jelenlévők elhatározták, hogy *2011. december 19-én, hétfőn ismét összeülnek* és folytatják a vitát, illetve megtárgyalják a most elmaradt témaköröket.

Az újabb vitaülés előtt célszerűnek tűnik összefoglalni, *melyek azok a fontosabb felmerült kérdéskörök, problémák, amelyek megoldása szükséges lenne.*

- A szakpárosítások kérdésköre: kötött vagy szabadon választott legyen-e? Probléma, hogy gyakran két szak tanítása együtt sem képes kiadni a kötelező óraszámot, főleg a természettudományos tárgyak csekély órászáma miatt.
- A Tanárképzési Központ szerepe és lehetőségei: milyen szerepet töltsön be, miért legyen felelős, mennyiben lehet több a szerepe az adminisztratív feladatoknál és a tanítási gyakorlatok megszervezésénél, koordinálásánál, hogyan lehetne elkerülni, hogy magához ragadja a szakmódszertant?
- Az új KKK létrehozása. A most összehívott tanácskozó szervezet vállalja egy új KKK kidolgozását, kész tárgyalni, egyeztetni a jogalkotókkal, amennyiben annak konkrét javaslatokra és kész szakértői-döntéshozókészítői anyagokra van szüksége.
- A szakmódszertan helye a képzésben. A jelenlévők örömdetesnek tartják a szakmódszertan arányának növekedését és a pedagógiai-pszichológiai tárgyak jelenlegi túlhangsúlyozottságának kiegyenlítését.
- A szakmódszertani oktatók státusza, helyzete, órászáma, a rájuk vonatkozó passzus értelmezése.
- A központi tanterv kérdése. Szükség van-e egy központi tantervi „magra”? Érdemes-e ezt az új KKK alapján létrehozni vagy sem? Határozzunk-e meg kreditarányokat vagy legalább elégséges és szükséges feltételeket ezzel kapcsolatban? Sok érv szól amellett, hogy a tanári szakok tanrendje legyen sokkal kötöttebb, mint a „tudószakoké”.
- A tervezett 4+1-es és 5+1-es képzések kérdésköre: helyszíne, akkreditációja, különbségének elvi alapja, gyakorlati kivitelezése, kapcsolódásai más képzésekhez, átjárhatóság stb. Lehet-e különbséget tenni tantervi szinten egy olyan intézményben, ahol mindkettőt indítják, és ha igen, akkor hogyan?
- A „+1 év” nem lesz-e inkább elriasztó hatású? Nem lehetne-e – az orvosi rezidensképzés mintájára – valami más nevezéktant adni, és 5+1 helyett csak ötéves tanárképzésről beszélni, „amit egy gyakorló év követ”?
- A kiegészítő képzések helye és szerepe az új közoktatási és felsőoktatási rendszerben.
- A szakmai és tanári szakdolgozat(ok) és záróvizsgá(k) kérdésköre: a jelölt szaktárgyi szakdolgozatot írjon-e, és ha igen, legyenek-e központi követelmények? A záróvizsgát ki és milyen tartalmi követelményekkel bonyolítsa le? Mi ebben a szakterületek, a pedagógiai-pszichológiai képzők és a Tanárképzési Központ szerepe? Hogyan jelenik meg a módszertan, a záróvizsgában?
- A földrajz tantárgy helyzete a közoktatás rendszerében: javul-e? Várható-e az órászámok emelése? Hogyan fog a földrajz megjelenni az érettségi rendszerében?

- A tanártovábbképzések kérdésköre: milyen változások várhatók e téren?
- A speciális földrajztanári kompetenciák kérdésköre.
- A várható felvételi eljárások, a felvételik, illetve meghallgatások egységesítésének lehetősége. Hogyan biztosítható az intézményenként azonos elbírálás?

Az elhangzott és írásba beérkezett vélemények, összefoglalók alapján összeállította:

**Horváth Gergely**, Budapest

### **Meghívó**

Mint ismeretes, az MTA X. Osztálya Földrajz Bizottságainak Oktatási Albizottsága és a Magyar Földrajzi Társaság Oktatás-módszertani Szakosztálya ez év október 27-én *Fórum a földrajztanárképzés átalakításáról; megfontolt előkészítés -- sikeres változtatás!* címmel vitaülést rendezett. Az ülés vége felé egyöntetű állásfoglalás született arról, hogy a vitát folytatnunk kell, és időpontként meg is egyeztünk a december 19-i, hétfői napban. Erre az újabb ülésre az Albizottság és a Szakosztály nevében ez úton tisztelettel meghívunk minden érdeklődőt. Kezds 10 órakor, a helyszín ismét az ELTE lágymányosi épületegyüttesének A épülete, de ezúttal az I. emeleti Dékáni Tanácsterem (1.129, a Dunára néző kapu felett).

A vitaülés során először Visi Judit tartja meg a múltkori ülésünkön elmaradt *A tanári kompetenciák leírása – egy TÁMOP-os pályázat a pedagógusok szakmai fejlettségi szintjéről* című beszámolóját. Ezt követően a megújításra váró képzési és kimeneti követelmények (KKK-k) átfogó megvitatására kerülne sor (az eddig beérkezett és a beérkező anyagokat szétküldjük), erre épülne harmadik megvitatandó témaként a tervezett egyetemi és főiskolai kimenetű tanárképzések szakmai és módszertani „magjának” egy lehetséges egységesítése, minimális követelményrendszerének megfogalmazása. Utóbbival kapcsolatban kérünk mindenkit, alapvetően ne tantervi hálókbán gondolkozzon, hanem tartalmi elemekben, lett legyen az akár egy „nagy egység”, akár csak valamely kis „részterület”, amelynek – közös megítélésünk szerint – helye van a földrajztanárképzésben.

az Albizottság részéről **Horváth Gergely**,  
a Szakosztály részéről **Makádi Mariann**

U.I. Akik gépkocsival óhajtanak jönni, azok írják meg 1-2 nappal az ülés előtt az autójuk rendszámát és típusát, hogy behajtási engedélyt kérhessünk számukra.